

Peru

PUSZCZA AMAZOŃSKA

Cel ogólny: uświadomienie znaczenia lasów, w tym lasów równikowych, dla życia na Ziemi

Cele szczegółowe:

Dziecko

- wskazuje Peru na mapie kontynentu,
- wie, że Puszcza Amazońska jest największym lasem na świecie i potrafi ją wskazać na mapie,
- własnymi słowami stara się zdefiniować las tropikalny,
- wymienia przykładowe rośliny i zwierzęta Puszczy Amazońskiej,
- wie, jaką rolę w przyrodzie i życiu człowieka odgrywają lasy (co nam dają lasy),
- wie, dlaczego powinniśmy chronić lasy,
- intuicyjnie rozumie pojęcie grupy etnicznej,
- wie, że w Peru mieszkają Indianie,
- wie, kim byli Inkowie,
- rozwija wyobraźnię w trakcie zabawy z ilustracjami (Nazca),
- współdziała w grupie,
- rozwija sprawność fizyczną.

Miejsce: sala lekcyjna z wolną przestrzenią na środku, krzesła ustawione pod ścianami, do zabaw przestronne miejsce do biegania, takie jak sala gimnastyczna, korytarz lub teren przed szkołą albo przedszkolny ogródek

Materiały:

✂ **do zajęć:** polityczna i fizyczna mapa Ameryki Południowej, prezentacja nt. Peru lub zdjęcia w dużym formacie, kilka ziemniaków, nagranie odgłosów puszczy amazońskiej (np. <http://youtu.be/VGEHYY8c8VM>), duży arkusz papieru na rysunek drzewa/lasu, pisaki, kredki, wydrukowane załączniki (rysunki Nazca w całości oraz same fragmenty);

✂ **do gier:** wybrany przedmiot i/lub tajemna wiadomość do podawania w sztafecie;

✂ **do domu:** powielona dla każdego dziecka domowa karta pracy.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

Peru – ojczyzna ziemniaków

Na początku zajęć postaraj się zaciekawić dzieci tematem poprzez zabawę ziemniakami. Jeśli potrafisz, możesz przez chwilę zonglować ziemniakami albo urządzić konkurs rzucania ziemniakiem do celu, np. do miski czy koszyka. Poproś, aby dzieci wymieniły wszystkie znane im nazwy ziemniaków (np. kartofle, grule, pyry, bulwy). Zapisz na tablicy nazwę „pyry” i wyjaśnij, że dziś poznamy kraj tysięcy ziemniaków. Dla dzieci młodszych przygotuj napis doczytnia globalnego. Wyjaśnij, że ziemniaki nie rosną w Polsce od zawsze. Trafity one do Europy ponad 400 lat temu (ok. 1570 roku), a popularne stały się około 200 lat temu. Ojczyzną ziemniaków jest Peru. Stąd też nazwa pyry, pyrki, perki. Peruwianczycy jedzą ziemniaki już od 8 tys. lat. Wtedy udomowili tę roślinę. Nie dość, że mają wiele tysięcy odmian ziemniaków, to są mistrzami w przyrządzaniu z nich setek potraw. Jedną z najpopularniejszych jest *papa a la Huancaína* (czyt. uankaína), czyli sałatka z gotowanych żółtych ziemniaków podawanych w ostrym sosie zrobionym ze

świeżego białego sera, ostrej żółtej papryki, zagęszczonego mleka i soli. W Peru popularne jest suszenie ziemniaków, dzięki czemu można je długo przechowywać i są lekkie w transporcie.

Peru (zadanie dla dzieci starszych)

Rozłóż mapę Ameryki Południowej, poproś o odnalezienie Peru. Nad jakim oceanem leży Peru? Z jakimi krajami sąsiaduje? Obejrzyjcie mapę fizyczną, przypomnij, co oznaczają kolory na mapie fizycznej. Poproś, by korzystając z mapy dzieci opisały Peru. Wyjaśnij, że kraj można podzielić na trzy krainy geograficzne: wybrzeże (Costa), góry (Sierra) i puszcza (Selva). Wyjaśnij, że wzdłuż wybrzeża ciągnie się wąski pas nizinny, który, choć zajmuje niewielką część kraju, jest zamieszkiwany przez większość ludności Peru. Dalej na zachód położony jest pas gór, to Andy sięgające ponad 6 tys. m n.p.m., a pozostałą część kraju (2/3) zajmuje Puszcza Amazońska, w której mieszka niewielu Peruwiańczyków. Wyjaśnij, że nazwa Puszczy Amazońskiej pochodzi od rzeki Amazonki, której źródła znajdują się w górach Peru. Znajdźcie Amazonkę na mapie.

Puszcza Amazońska

Wyjaśnij, że Puszcza Amazońska jest największym lasem na świecie, jej obszar jest 29 razy większy niż obszar Polski i rośnie na terenie 9 krajów. Od tysięcy lat rośnie sobie bez udziału człowieka, a żyją w niej setki tysięcy gatunków owadów (dokładnie nie wiadomo, bo naukowcy dotychczas poznali i opisali niewielki procent gatunków owadów), ok. 2 tysiące gatunków ptaków i ssaków i dziesiątki tysięcy gatunków roślin. Wiele z nich to gatunki niewystępujące nigdzie indziej na świecie (gatunki endemiczne).

Wyjaśnij, że jest to wilgotny las równikowy. Pokaż dzieciom na globusie równik. Wyjaśnij, że wilgotny las równikowy rośnie nie tylko w Ameryce Południowej, ale także w Afryce i Azji oraz na wyspach położonych pomiędzy Azją i Australią. Las równikowy zwany jest również deszczowym, ponieważ przez cały rok pada tam dużo deszczu, a przy okazji jest gorąco (ok. 25°C) przez cały dzień i noc i przez cały rok. Nie ma tam zimy i lata (są tylko pory: deszczowa, kiedy pada dużo deszczu, i sucha, kiedy również pada, ale trochę słabiej), a rośliny są wiecznie zielone i drzewa nie zrzucają liści.

Młodszy dzieciom przekaz podstawowe informacje na temat Puszczy Amazońskiej:

- jest lasem, gdzie bardzo często pada deszcz,
- nie ma tam zimy i lata,
- rośliny są cały czas zielone,
- żyje wiele gatunków zwierząt, a przede wszystkim owadów.

Spacer przez puszcze

Poproś dzieci, żeby stanęły swobodnie w Sali – tak, aby każde miało trochę miejsca wokół siebie – i wyobraziły sobie, że są w dżungli. Włącz dźwięki dżungli amazońskiej (np. <http://youtu.be/VGEHYY8c8VM>) i opowiedz o niej. Poproś, aby dzieci ruszały się, dopasowując swoje zachowanie do opowieści. Z młodszymi dziećmi możesz wykonywać to zadanie wspólnie.

Jesteśmy w peruwiańskim gorącym i wilgotnym lesie deszczowym. Jest naprawdę ciepło, pot spływa nam po plecach. Las jest bardzo gęsty, musimy się przez niego przedzierać, odgarniając rośliny, a czasem wyrabując maczetami drogę. Jest dość ciemno, bo wysokie drzewa tworzą nad nami zielony dach, przez który wpada niewiele światła. Idziemy powoli, żeby nie potknąć się o korzenie i niższe rośliny, no i żeby nie nadepnąć żadnego zwierzęcia. Zewsząd słychać dźwięki lasu, szum roślin, nawoływania zwierząt, śpiew ptaków, brzęczenie owadów, rechot żab. Nastuchujemy, może wypatrzymy w koronach drzew kolorowe papugi. Och, tak się zapatrzyliśmy, że idąc nie zauważyliśmy liany i trochę się w niej zaplątaliśmy. Teraz trzeba się wyplątać. O, jakie duże pająki na tym drzewie! Lepiej idźmy dalej. Trudno oderwać wzrok od kolorowych kwiatów. Jak one pięknie pachną! Wabią zapachem ogromne motyle, błękitne, żółte, pomarańczowe. Są ogromne i tak pięknie tańczą w powietrzu. O, tam w górze na drzewie wisi leniwiec i leniwie rozgląda się wokół. Jego uwagę przykuły małe małpki kapucynki bawiące się na sąsiednim drzewie. Biegają, skaczą i krzyczą do siebie. Jeśli będziemy cicho, może zobaczymy innych mieszkańców puszczy. Idziemy z trudem przedzierając się przez gąszcz. Wszędzie latają owady zupełnie malutkie i całkiem duże. O, uwaga, tam

dalej, na tym drzewie po lewej stronie, na grubej gałęzi leży boa dusiciel. Lepiej omińmy go z daleka. Wysoko w górze na drzewach rosną wielobarwne storczyki. Czujecie ten zapach lodów i słodkich buteczek? To wanilia. Ma piękne białe kwiaty. Hej, widzieliście, tam na ścieżce, takie zabawne zwierzę! Z wyglądu trochę podobne do świni, ale ten ryjek to nie ryjek, tylko krótka trąbka, i w dodatku ma grzywę jak koń, tylko krótszą. Ach, to tapir, chyba biegnie poplaskać się w wodzie. Truchtając, przegonił pięknego kolibra wypijającego nektar z kwiatu. Chyba powoli będziemy musieli wracać, robi się późno. Zatrzymajmy się jeszcze na moment i poszukajmy jakiegoś kota. Może pokaże nam się największy amerykański kot, czyli jaguar. Wypatrujcie wielkiego żółtego kociaka w czarne cętki. Nie ma? Może to lepiej, bo mógłby nas upolować na kolację. A to niespodzianka, zobaczcie kogo tu mamy, to mrówkojad. Chyba jest bardzo głodny. Ile ma mrówek na języku! Na nas naprawę już czas, powoli zapada zmrok. Musimy się pospieszyć, by dojść do naszego obozowiska. Na szczęście trafiliśmy na miejsce, a więc usiądźmy, czas odpocząć.

Co nam dają lasy?

Poproś, aby dzieci usiadły w dużym kole i opowiedziały, jak się czuły na spacerze w puszczy, a następnie przygotujcie wspólny plakat pt. „Co nam dają lasy?”. Na środku dużego arkusza papieru, np. pakowego, narysuj drzewo lub wklej zdjęcie lasu. Potóż papier na środku kręgu. Poproś, aby dzieci kolejno odpowiadały na tytułowe pytania, a następnie rysowały na papierze swoją odpowiedź. Dla młodszych dzieci możesz albo przygotować wcześniej symboliczne rysunki przedstawiające to, co nam daje las, aby dzieci mogły naklejać je na plakacie, albo pozwolić im swobodnie rysować. Jeśli grupa jest liczna, możesz przygotować więcej niż jeden plakat. Pamiętaj, aby każdy z plakatów został omówiony oddzielnie. Zadbaj, by wśród odpowiedzi znalazły się zarówno rzeczy materialne (drewno, a co za tym idzie papier, meble, instrumenty, domy, kredki, a także owoce lasów, leki, zioła, żywica, kauczuk, olejki zapachowe), rzeczy ze sfery duchowej i kulturowej (np. odpoczynek, relaks, przyjemność, dobre warunki do rozmyślań, śpiew ptaków, piękne widoki, zapachy, inspiracja dla artystów), jak i wpływ lasów na środowisko (oczyszczanie powietrza, a co za tym idzie stabilizacja klimatu, ochrona gleb, zatrzymywanie wody – choć są to trudniejsze dla maluchów zagadnienia, warto w prosty sposób o nich opowiedzieć). Po wyczerpaniu pomysłów podsumuj rysunek i poproś o odpowiedź na pytanie, czy warto chronić lasy i po co właściwie mielibyśmy to robić. Wyjaśnij, że lasy deszczowe są wciąż nie do końca odkryte. Naukowcy wciąż odkrywają nowe rośliny i zwierzęta. Być może któraś z roślin okaże się cudownym lekiem na trudne do wyleczenia choroby. Niestety, lasy równikowe są wycinane – po to, by pozyskać drewno, miejsce na miasta i drogi, a przede wszystkim na pastwiska i pola. Na szczęście w Peru wycina się niedużo lasów w porównaniu z innymi krajami. O ochronę lasów dbają rdzenni mieszkańcy tych lasów – Indianie, którzy od setek lat korzystają z dobrodziejstw lasu, nie niszcząc go.

Na zakończenie tej części zajęć poproś dzieci, żeby zastanowiły się, w jaki sposób możemy chronić lasy. Poproś, aby odpowiedzi zostały zapisane lub narysowane na listkach, które następnie przykleimy do plakatu, tworząc do niego ramkę. Listki możesz wyciąć wcześniej z zielonego papieru lub przygotować szablon i poprosić, by dzieci same wycięły kształt.

Sztuka ludowa

Mówiliśmy wcześniej, że Indianie zamieszkują Puszczę Amazońską. W Peru żyje 77 grup indiańskich i posługują się one 68 językami, a dawne tradycje są wciąż żywe. Widać je w sztuce ludowej, rękodzielnictwie, głównie tkactwie i garncarstwie, oraz w muzyce i tańcu. Taniec jest bardzo ważny w życiu Peruwianczyków. Mają oni wiele różnych tańców na różne okazje, często do tańców wykorzystywane są specjalne stroje i maski, a za pomocą tańców ogywa się historie.

Machu Picchu

Pamiętką po dawnych czasach, kiedy wspaniałe królestwo mieli tu Inkowie, zostało inkaskie miasto Machu Picchu. Opowiedz o historii i kulturze Inków na podstawie materiału wprowadzającego.

Titicaca hula bula, czyli „głuchy telefon”

Dzieci siadają w kręgu i jedno drugiemu przekazuje wiadomość – szeptem na ucho. Zazwyczaj

pierwotna wiadomość zostaje nieumyślnie zupełnie przeinaczona. Może być punktem wyjścia do kolejnej gry, gdzie okazuje się, że aby przekazać wiadomość na duże odległości, Inkowie wykorzystywali specjalnych kurierów-biegaczy.

Sztafeta

Nie jest to oryginalna gra, ale nawiązanie do wysoko rozwiniętej poczty kurierskiej Inków. Potrzebujemy: wybrany przedmiot do podawania w sztafecie (np. kopertę lub rulon papieru z tajemniczym listem).

Cel: ukończenie sztafety jako pierwszy.

Dzielimy dzieci na dwie drużyny – powinny ustawić się w rzędach naprzeciwko siebie. Wyznaczamy dwie linie: jedną, za którą stoją obie drużyny, i drugą w odległości kilku metrów od pierwszej – metę. Dzieci ustawiają się za pierwszą linią a pierwsze osoby z rzędów dostają do ręki jakąś przesyłkę (może to być wybrany przedmiot lub zwinięta w rulon wcześniej przygotowana wiadomość). Na polecenie „start” osoby te biegną w kierunku linii mety, pozostawiają tam przesyłkę, po czym wracają z powrotem do swojego rzędu – tym razem stają na jego końcu. Następne osoby z rzędów muszą biec do linii mety po przesyłkę, podnoszą ją, biegną z powrotem i podają kolejnej osobie, która wysunęła się na czoło rzędu. Ta osoba znowu biegnie położyć przesyłkę i tak trwa zabawa aż do momentu, kiedy osoba będąca na początku gry pierwszą w rzędzie znów stanie na jego przedzie. Wygrywa drużyna, której ostatni zawodnik jako pierwszy powróci po biegu do rzędu. Przedmiotem podawanym w sztafecie może być właśnie rulon papieru z tajemnym sekretem – po zakończeniu sztafety wygrana drużyna odczytuje wiadomość, np.: „Zmęczeni? Wyobraźcie sobie, że inkascy kurierzy zwani **chaski** dostarczali na stół panującego Sapa Inki świeże ryby i owoce morza. Biegacze biegli do władcy z wybrzeża peruwiańskiego – wyruszyli z osady zwanej dziś Puerto Inka i biegli aż do miejscowości Cuzco. Odległość, jaką mieli do przebycia, to około 400 km – to tak jakby przebiec od Gdańska do Łodzi! Na szczęście na trasie zmieniali się co jakiś czas. Biegacze dostarczali nie tylko żywność, ale też wiadomości – jako sztafeta biegali po inkaskich drogach przez góry Andy i mogli w ciągu jednego dnia przekazać wiadomość na odległość 450 km.

Młodszym dzieciom wyjaśnij, że biegacze pokonywali wiele kilometrów, przekazując w ten sposób z miejscowości do miejscowości różne produkty. Odległość była bardzo duża, bieg trwał wiele godzin i dlatego biegaczy-kurierów było wielu. Aby dzieci mogły sobie wyobrazić, jak wiele kilometrów musieli pokonywać, zapytaj, czy pamiętają jakąś długą podróż, np. na wakacje. Powiedz, że kurierzy pokonywali taką odległość na własnych nogach.

Zabawa w wyobraźnię

Zaproponuj dzieciom zabawę z wyobraźnią. Przygotuj zestaw rysunków z Nazca lub skorzystaj z prezentacji. Ćwiczenie możesz przeprowadzić indywidualnie, w kilkuosobowych zespołach lub całą grupą. Jeśli chcesz korzystać z rysunków na papierze, wydrukuj dla każdej osoby lub grupy komplet fragmentów rysunków z Nazca z załącznika nr 1. Rozdaj lub wyświetl fragmenty rysunków oraz papier do rysowania (np. makulaturę jednostronnie zadrukowaną) i ołówki. Poproś, aby dzieci wymyśliły, czego elementem może być fragment, który dostały. Co może to przedstawiać? Swoje pomysły mają za zadanie opisać na kartce, mogą również położyć obrazek w dowolnym miejscu kartki i dorysować ciąg dalszy rysunku, tak by powstała całość. Możesz rozdać dzieciom różne obrazki lub każdej osobie dać kilka. Po zakończeniu poproś o zaprezentowanie prac. Na koniec poproś o odnalezienie posiadanych wcześniej fragmentów na oryginalnych rysunkach z Nazca.

Starszym dzieciom wyjaśnij, że wykorzystane przed chwilą rysunki zostały stworzone przez Indian mieszkających na skalistym płaskowyżu w Peru co najmniej tysiąc, a może nawet więcej niż dwa tysiące lat temu (pomiędzy rokiem 300 p.n.e. a 900 n.e.). Powstały poprzez wykopanie i usunięcie z powierzchni czerwonego żwiru i odstąpienie jaśniejszej, żółtobiałej gleby. Rysunki są ogromne i jest ich mnóstwo. Pająk ma 40-metrowe odnóża, kondor ma aż 120 metrów. Rozmiar obrazów spowodował, że chociaż ludzie widzieli linie na ziemi, to nie zdawali sobie sprawy, że układają się one w jakieś obrazki. Dopiero kiedy patrzy się na nie z samolotu, można dostrzec kształty zwierząt, roślin i figur takich jak kwadraty czy trójkąty. Znajdziemy tam m.in. małpę, kondora, pelikana, kolibra, psa, papugę, jaszczurkę, lamę, wieloryba, drzewo.